

Dr hab. Grzegorz BARTOSIK OFMConv, prof. UKSW
UKSW, Warszawa

MARIOLOGIA W SŁUŻBIE NARODU

Zagadnienie mariologii w służbie narodu polskiego jest tematem bardzo obszernym i wymaga najpierw doprecyzowania dwóch podstawowych pojęć. Po pierwsze, należy wyjaśnić, na czym polega chrześcijańska służba narodowi i jak będzie ona interpretowana w niniejszym przedłożeniu. Po drugie, należy doprecyzować, co oznacza w niniejszym artykule termin „mariologia” i jaki zakres on obejmuje. Odpowiedź na te pytania będzie stanowiła dwie pierwsze części niniejszego artykułu. Z kolei w części trzeciej zostaną wskazane najważniejsze dziedziny i aspekty, którymi mariologia służy polskiemu narodowi. Na zakończenie zostanie podjęta próba wskazania wyzwań stojących przed mariologami, które należy podjąć dla dobra ojczyzny ziemskiej, poprzez którą pielgrzymujemy do ojczyzny niebieskiej.

1. Co znaczy służyć narodowi?

Najpierw zajmijmy się zagadnieniem „służby narodowi polskiemu”. Chrześcijaństwo wyraźnie naucza, że naszą ostateczną ojczyzną jest niebo (Flp 3, 20), a tu na ziemi wszyscy ludzie są pielgrzymami oraz braćmi i siostrami mającymi jednego Ojca Niebieskiego (por. Mt 6, 9-13). Ta wspólnota ludzi dążących do zbawienia stanowi Kościół obejmujący wszystkie kraje i narody.

Jednakże w naszej miłości ziemskiej istnieje pewna hierarchia. Na zasadzie zachowywania czwartego przykazania Bożego szczególną miłość, troskę i szacunek winniśmy naszym rodzicom, najbliższej rodzinie, krewnym oraz własnej Ojczyźnie i narodowi jako wspólnocie, z której wyrastamy (por. KKK 2212), z którą mamy wspólne korzenie, język, historię oraz wartości, jakie nas łączą, a których mamy bronić, poczynając od obrony wolności i niepodległości.

Z chrześcijańskiego punktu widzenia ta służba Ojczyźnie powinna przede wszystkim obejmować trzy zasadnicze elementy:

– stawianie Pana Boga na pierwszym miejscu i uznawanie Go za Pana i Króla naszej Ojczyzny poprzez głoszenie Jego chwały życiem, pracą i słowami;

– troska o podstawowe dobro wszystkich Polaków, czyli troska o zbawienie wieczne każdego naszego rodaka¹;

– troska o dobro wspólne, jakim jest nasza ziemską Ojczyzna polegająca przede wszystkim na zachowaniu i obronie jej niepodległości, wzajemnej zgodzie i solidarności rodaków oraz na podnoszeniu poziomu życia duchowego i materialnego wszystkich Polaków.

To, jak powinna wyglądać służba polskiemu narodowi, zostało pięknie zdefiniowane przez czcigodnego sługę Bożego kardynała Stefana Wyszyńskiego w Jasnogórskich ślubach narodu z roku 1956.

Oto najważniejsze elementy tej służby²:

a) troska o dochowanie wierności Bogu, krzyżowi i Ewangelii, Kościołowi świętemu i jego pasterzom, Ojczyźnie naszej świętej, chrześcijańskiej przedniej straży poświęconej Sercu Pana Jezusa i Sercu Niepokalanemu Maryi;

b) troska o to, aby Polska była rzeczywistym królestwem Chrystusa i Maryi poddanym całkowicie pod panowanie Królowej Polski, w życiu osobistym, rodzinnym, narodowym i społecznym;

c) staranie o to, aby każdy Polak żył w łasce uświęcającej i był świątynią Boga, aby cały naród żył bez grzechu ciężkiego, aby stał się domem Bożym i bramą niebios dla pokoleń wędrujących poprzez polską ziemię – pod przewodnictwem Kościoła katolickiego – do ojczyzny wiecznej;

d) obrona budzącego się życia i traktowanie każdego poczętego Polaka jako największą łaskę Ojca wszelkiego życia i jako najcenniejszy skarb narodu;

e) obrona nierozzerwalności małżeństwa i godności kobiety oraz umacnianie obyczajów chrześcijańskich i ojczyńskich w rodzinach. Troska o bezpieczeństwo kraju i wychowanie młodego pokolenia w wierności Chrystusowi oraz obrona młodzieży przed demoralizacją;

f) troska o miłość i sprawiedliwość społeczną, o zgodę i pokój, o solidarne dzielenie się dobrami materialnymi, aby nie było ludzi głodnych, bezdomnych i płaczących;

g) zwalczanie narodowych wad, takich jak lenistwo, lekkomyślność, marnotrawstwo, pijaństwo, rozwiązłość;

h) zdobywanie cnót wierności i sumienności, pracowitości, oszczędności, wyrzeczenia się siebie oraz wzajemnego poszanowania, miłości i sprawiedliwości społecznej;

¹ Święty Maksymilian, który bardzo kochał Ojczyznę, jej dobro upatrywał przede wszystkim w zbawieniu wszystkich Polaków. Jego działalność apostołska (tanie czasopisma katolickie, jak np. *Rycerz Niepokalanej* czy *Mały Dziennik*), które czytali robotnicy, w dużej mierze uchroniły Polskę w okresie międzywojennym przed rozwojem ruchów komunistycznych i socjalistycznych).

² Por. S. Wyszyński, *Tekst Jasnogórskich Ślubów Narodu Polskiego*, w: P. Raina, *Jasnogórskie Śluby Narodu Polskiego (1656-1956-1966)*, Warszawa 2006, s. 29-30. Poniższy tekst, obejmujący punkty a-i jest dość dokładną i obszerną parafrazą treści Ślubów jasnogórskich. Nie został umieszczony w cudzysłowie ze względu na liczne skróty i zmiany gramatyczne.

i) umacnianie i szerzenie w sercach naszych i na polskiej ziemi czci Maryi i nabożeństwa do Niej, zwłaszcza jako do Królowej Polski oraz naśladowanie Jej cnót.

Widać więc, że treść Jasnogórskich ślubów narodu stanowiła i stanowi nadal (nie tylko przed jubileuszem Tysiąclecia chrztu Polski) program rzeczywistej troski i służby narodowi polskiemu. Co więcej, niektóre z aspektów tej służby nie tylko się nie zdezaktualizowały, ale stały się jeszcze bardziej aktualne niż w latach pięćdziesiątych XX wieku. Chodzi tu zwłaszcza o obronę życia nienarodzonych, o chrześcijańskie wychowanie młodzieży i o budowanie zgody i pojednania we wzajemnych relacjach między Polakami.

Ten jasno wyznaczony cel służby Bogu, Kościołowi i narodowi polskiemu znajdujemy także w treści Milenijnego aktu oddania Polski w macierzyńską niewolę Maryi Matce Kościoła z roku 1966. Nasi przodkowie prosili wówczas Maryję i zobowiązywali się: „Z Tobą i przez Ciebie, Matko Kościoła i Dziewico Wspomożycielko, [pragniemy stawać się] prawdziwą pomocą Kościoła powszechnego – ku budowaniu Ciała Chrystusowego na ziemi! Dla tego celu pragniemy odtąd żyć, jako naród katolicki, przez pracę ku chwale Bożej i dla dobra Ojczyzny doczesnej”³.

To zadanie będące programem dla każdego Polaka i katolika w Polsce jest w sposób szczególny zadaniem dla wszystkich czcicieli Matki Bożej, zwłaszcza mariologów.

2. Co oznacza sformułowanie „polska mariologia”?

Kto, gdzie i w jaki sposób tworzył i tworzy mariologię w Polsce w XX i XXI wieku?

Mariologia jest nauką teologiczną zajmującą się poznawaniem osoby Najświętszej Maryi Panny z Nazaretu, Matki Boga i Matki nas, ludzi oraz poznawaniem Jej misji w Bożym planie zbawienia, zarówno podczas Jej ziemskiego życia, jak i obecnie, gdy cieszy się chwałą nieba. Choć pierwsze traktaty teologiczne o Maryi powstały już w XVI wieku⁴, a pojęcie „mariologia” zostało wprowadzone do teologii wiek później⁵, to w sensie ścisłym mariologia jako osobna nauka teologiczna wyodrębniła się z teologii na dobre pod koniec XIX i na początku XX wieku.

³ *Akt oddania Polski w macierzyńską niewolę Maryi, Matki Kościoła, za wolność Kościoła Chrystusowego*, w: *Matka Odkupiciela Matką Kościoła. Dokumenty. Na zlecenie Komisji Maryjnej Episkopatu Polski*, red. A. Wieczorek, Warszawa 1990, s. 30-31.

⁴ Por. S. Napiórkowski, *Mariologia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 11, red. S. Wilk i inni, Lublin 2006, k. 1372.

⁵ Por. tamże, k. 1373.

Z historycznego punktu widzenia, mówiąc o roli mariologii w służbie narodu polskiego, należałoby wspomnieć najpierw tych wszystkich polskich czcicieli Matki Bożej, którzy na przestrzeni wieków pisali o Niej teksty teologiczne, głosili kazania, pisali książki i modlitewniki, zakładali zgromadzenia zakonne Jej poświęcone⁶; którzy na różne sposoby starali się zgłębiać Jej rolę i misję w tajemnicy zbawienia i w życiu polskiego narodu. Choć formalnie nie są nazywani mariologami, to jednak ich życie i dzieła wpisują się w mariologiczną służbę polskiemu narodowi. O części z nich wspomina *Memoriał Episkopatu Polski* przekazany papieżowi, błogosławionemu Pawłowi VI w roku 1964 przez kardynała Stefana Wyszyńskiego⁷. Odegrali oni wielką rolę nie tylko w szerzeniu czci Matki Bożej, ale przede wszystkim w służbie polskiemu narodowi zwłaszcza poprzez wychowywanie, formację narodowo-chrześcijańską, podkreślanie związku między kultem maryjnym a miłością Ojczyzny i narodu.

Bez wątpienia do „mariologów praktycznych” minionych wieków należy zaliczyć trzech polskich jezuitów, którzy w XVII wieku propagowali nabożeństwo niewolnictwa maryjnego zwłaszcza na dworze królewskim oraz wśród szlachty i rycerstwa. Byli to ojciec Kasper Družbicki (1590-1662), ojciec Stanisław Fenicki i ojciec Jan Chomentowski. Drugi z nich w roku 1632 wydał w Lublinie dzieło pod tytułem *Mariae mancipium* zachęcające do oddania się na własność, w niewolę Najświętszej Maryi Pannie. Trzeci zaś napisał dziełko pod tytułem *Pętko Panny Maryey albo sposób oddawania się Błogosławionej Pannie Marii za służbę i niewolnika* (Lublin 1632). Książki te nie tylko dawały teologiczne uzasadnienie praktyce niewolnictwa maryjnego, ale wychowywały do życia chrześcijańskiego i do naśladowania cnót Najświętszej Maryi Panny⁸.

Praktyka niewolnictwa maryjnego dawała siłę wielu rycerzom do obrony ojczyzny przed zalewem islamu, czego przykładem jest postać hetmana Stanisława Żółkiewskiego, który został zabity pod Cecorą (1620) z „pętkiem Maryi” na ręku.

W XX wieku teologowie zajmujący się Matką Bożą zaczęli jednoczyć swoje wysiłki i prace, dzięki czemu powstało kilka ośrodków i środowisk, które zajęły się pogłębianiem i propagowaniem kultu maryjnego, także w aspekcie służby

⁶ Np. św. Stanisław Papczyński, bł. Honorat Koźmiński, bł. Marcelina Darowska.

⁷ Biskupi Polscy podkreślając wkład w teologiczną naukę o duchowym macierzyństwie Maryi, wymieniają teologa Mikołaja z Błonia († 1498), kaznodziejów takich jak: Fabian Birkowski OP († 1636), Justyn Zapartowicz OP († 1649), Antoni Węgrzynowicz OFM († 1721), Teodor Gruber OSPPE († 1814), Piotr Semenenko CR († 1886) oraz biskupów: św. Józefa Pelczara († 1924) i św. Józefa Bilczewskiego († 1923). Zob. *Memoriał Episkopatu Polski do Ojca Świętego Pawła VI w sprawie ogłoszenia Maryi Matką Kościoła i oddania Jej świata podczas obrad Soboru Watykańskiego II*, Jasna Góra, 4 września 1964, w: *Matka Odkupiciela Matką Kościoła*, s. 14-15.

⁸ Por. G. Bartosik, *Maryja na straży polskiej tożsamości chrześcijańskiej*, w: *Razem z Maryją dziękujemy za Dar Chrztu Świętego. Sympozjum Polskiego Towarzystwa Mariologicznego. Spotkanie Kustoszów Sanktuariów Polskich, Wieleń Zaobrzański. Sanktuarium Matki Bożej Ucieczki Grzeszników, 9-11 września 2015* (Biblioteka Mariologiczna, 19), red. G. M. Bartosik, Częstochowa 2016, s. 56-57.

polskiemu narodowi. Oto najważniejsze inicjatywy i środowiska mariologiczne w Polsce w XX i XXI wieku.

2.1. Kongresy mariologiczne i maryjne w I połowie XX wieku

Jedną z pierwszych form działalności mariologicznej w Polsce, jeszcze pod zaborami, były kongresy mariologiczne i towarzyszące im publikacje. Pierwszy kongres, zwany Kongresem Maryańskim, odbył się we Lwowie w dniach 28-29 września 1904 roku i był odpowiedzią na apel papieża Leona XIII, by w sposób wyjątkowy uczcić pięćdziesiątą rocznicę ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Kongres ten zgromadził setki uczestników, a pokłosiem była obszerna publikacja⁹. Był okazją do przypomnienia roli Maryi w dziejach narodu polskiego i przypomnieniu roli ślubów króla Jana Kazimierza dla historii Polski. Drugi kongres odbył się w Przemyślu w roku 2011. Ponadto przed wojną odbyły się kongresy maryjne o zasięgu lokalnym: w Krakowie (1931), Lwowie (1935), Wilnie (1934, 1937) i Gostyniu Wielkopolskim (1928)¹⁰.

2.2. Listy pasterskie prymasów i episkopatu Polski oraz nauczanie Jana Pawła II

Pierwszą i najbardziej powszechną formą propagowania mariologii i jej związku z życiem narodu po drugiej wojnie światowej stanowią listy pasterzy polskiego Kościoła. Dość często tematykę maryjną i mariologiczną zawierały listy episkopatu Polski, gdy jego przewodniczącym był kardynał Stefan Wyszyński (1948-1981). Stanowiły one wyjaśnienie i zachętę do aktywnego włączania się Polaków w takie inicjatywy, jak: Jasnogórskie śluby narodu, peregrynacja kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej po polskich diecezjach, przygotowanie do Milenijnego aktu oddania Polski Matce Kościoła w roku 1966. Były zachętą do modlitwy w sprawie ogłoszenia Maryi Matką Kościoła i wprowadzenia święta Matki Kościoła, do modlitwy w intencji oddania przez papieża świata Niepokalanemu Sercu Maryi w duchu objawień fatimskich. Listy te, zarówno episkopatu jak i samego prymasa Wyszyńskiego, stanowią cenny materiał z dziedziny mariologii praktycznej podkreślający przede wszystkim związek kultu maryjnego z życiem naszego narodu i świata. Najważniejsze listy mariologiczno-maryjne polskich pasterzy zostały zebrane w zbiorze *Matka Odkupiciela – Matką Kościoła. Dokumenty* wydanym w roku 1990 na zlecenie Komisji Maryjnej Episkopatu Polski¹¹.

⁹ Por. J. Pawelski, *Kongres Maryański we Lwowie*, „Przegląd Powszechny” 84 (1904), nr 10, s. 1-8, cyt. za: K. Pek, *Deus semper maior. Teologiczny obraz Boga w mariologii polskiej XX wieku*, Lublin, 2009, s. 150.

¹⁰ Por. L. Balter, *Kongresy mariologiczno-maryjne i ich znaczenie dla rozwoju teologii*, „Ateneum Kapłańskie” 108 (1987), nr 1, s. 19-21.

¹¹ Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 1990.

W to nauczanie pasterzy Kościoła w Polsce wpisuje się przede wszystkim nauczanie Karola Wojtyły. Najpierw jako metropolita krakowski uczestniczył w pracach i nauczaniu polskiego episkopatu. Potem już jako papież Jan Paweł II był nauczycielem mariologii i kultu maryjnego całego Kościoła i Polski. Za najważniejsze jego dzieła należy uznać encyklikę *Redemptoris Mater* (z 25 marca 1987), katechezy o tematyce maryjnej wygłoszone podczas audiencji generalnych oraz jego nauczanie skierowane do Polaków zwłaszcza podczas pielgrzymek do Polski. W tej trzeciej kategorii związek kultu maryjnego i Maryi z historią i dniem dzisiejszym narodu polskiego był bardzo wyraźnie podkreślany. I choć jego nauczanie ma rangę zwyczajnego nauczania *Magisterium Ecclesiae*, to jednak wpisuje się w pewnym sensie także w dorobek polskiej mariologii.

2.3. Komisja Maryjna Episkopatu Polski

Pierwszy okres istnienia Komisji Maryjnej Episkopatu Polski obejmuje lata 1956-1996. Po 21 latach przerwy została reaktywowana w marcu 2017 roku i kontynuuje nadal swoją misję. Komisja powstała z inicjatywy kardynała Stefana Wyszyńskiego i pierwotnie nosiła nazwę: Komisja Maryjna do spraw Realizacji Jasnogórskich Ślubów Narodu.

Celem działania tej komisji było i jest przygotowywanie i wcielanie w życie duszpasterskie Kościoła w Polsce inicjatyw, które podkreślałyby łączność naszego narodu z Matką Bożą Królową Polski. W sposób szczególny Komisja Maryjna Episkopatu czuwała nad przebiegiem Wielkiej nowenny przed Milenium chrztu Polski, pogłębianiem w wymiarze indywidualnym i społecznym oddania się Matce Bożej, przebiegiem peregrynacji kopii obrazu jasnogórskiego w Polsce i nad przygotowaniem jubileuszu sześćsetlecia obecności wizerunku jasnogórskiego w Polsce¹².

Dziś reaktywowana Komisja Maryjna stoi przed nowymi wyzwaniem, które pragnie podejmować dla dobra narodu polskiego i Kościoła.

2.4. Polskie Studium Mariologiczne

17 czerwca 1958 roku Stefan kardynał Wyszyński, prymas Polski powołał do życia Jasnogórskie Studium Mariologiczne, które było związane z Prymasowskim Instytutem Jasnogórskich Ślubów Narodu. W późniejszych latach przyjęło ono nazwę „Polskie Studium Mariologiczne”. Bezpośrednimi inicjatorami tego przedsięwzięcia byli: biskup Antoni Pawłowski i Bernard Przybylski OP.

W prace studium zaangażowani byli wykładowcy i profesorowie wyższych seminariów duchownych oraz teologowie zakonni. Studium zorganizowało cztery

¹² Por. T. Siudy, *Komisja Maryjna Episkopatu Polski w służbie polskiej drogi maryjnej*, w: *Na polskiej drodze maryjnej. Materiały z sympozjum mariologiczno-maryjnego. Pasierbiec, 21-22 października 2006 roku* (Biblioteka Mariologiczna, 10), red. A. Gąsior, J. Królikowski, Częstochowa – Pasierbiec 2007, s. 27-36.

kongresy mariologiczne: dwa na Jasnej Górze (1960 – „Królewskość Maryi” i w roku 1967 „Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła”), w Niepokalanowie (1972 – mariologia o Maksymiliana Kolbego) i w Gietrzwałdzie (1977 – w studium objawień Niepokalanej).

W 1960 roku na I Kongresie Mariologicznym na Jasnej Górze biskup Antoni Pawłowski tak sformułował zadania studium: „sięgamy w przeszłość mariologii polskiej i wydobywamy z niej nieoczekiwane skarby, nawiązujemy łączność i bratnią wymianę ze wszystkimi ośrodkami mariologii światowej; zadaniem naszym wreszcie jest wypracować wytyczne dla rozwoju mariologii i maryjności polskiej, i to na daleką przyszłość”¹³.

Jednym z najważniejszych owoców prac tego studium było przygotowanie materiałów, w oparciu o które powstał *Memoriał biskupów Polskich* na Sobór Watykański II uzasadniający duchowe macierzyństwo Maryi i tytuł „Matki Kościoła”¹⁴. Ponadto, gdy na międzynarodowych kongresach mariologicznych organizowanych przez Międzynarodową Papieską Akademię Maryjną ustanowiono sekcję języka polskiego w roku 1979 w Saragossie, Polskie Studium Mariologiczne było odpowiedzialne za wyznaczenie i przygotowanie referatów. W roku 1984 Polskie Studium Mariologiczne zostało włączone formalnie do Komisji Maryjnej Episkopatu Polski.

2.5. Sekcja Mariologiczna Teologów Polskich

W latach osiemdziesiątych XX wieku członkowie Polskiego Studium Mariologicznego oraz inni wykładowcy mariologii z polskich wydziałów teologicznych i wyższych seminariów duchownych utworzyli sekcję Mariologiczną Teologów Polskich. Sekcja ta zorganizowała szereg sympozjów i wspólnie z Komisją Maryjną Episkopatu przejęła odpowiedzialność za udział Polaków w międzynarodowych kongresach mariologicznych¹⁵. Jej pracami przez długi okres kierował biskup Edward Białogłowski z Rzeszowa. W roku 1999 sekcja ta formalnie przekształciła się w Polskie Towarzystwo Mariologiczne.

2.6. Polskie Towarzystwo Mariologiczne

Polskie Towarzystwo Mariologiczne powstało w roku 1999 jako kontynuacja Sekcji Mariologicznej Teologów Polskich oraz spadkobierca nieistniejącej wówczas Komisji Maryjnej Episkopatu Polski. Statut PTM podaje trzy zasadnicze cele

¹³ Cyt. za: K. Marciniak, *Polskie Studium Mariologiczne (Komunikat)*, w: *Niepokalana. Kult Matki Bożej na ziemiach polskich w XIX wieku. Księga pamiątkowa V Ogólnopolskiego Kongresu Mariologicznego i Maryjnego. Lublin – Wąwolnica 28-31 VIII 1986*, red. B. Pylak, C. Krakowiak, Lublin 1988, s. 726-727.

¹⁴ Por. tamże, s. 727.

¹⁵ Por. G. Bartosik, *Wprowadzenie*, w: *W służbie Bogarodzicy. 10-lecie Polskiego Towarzystwa Mariologicznego (1999-2009)*, red. G. Bartosik, Częstochowa 2009, s. 8.

aktywności stowarzyszenia. Są to: działalność naukowa na rzecz rozwoju mariologii, popularyzacja wiedzy mariologicznej oraz działalność na rzecz należytego kształtowania duchowości i kultu maryjnego¹⁶.

PTM realizuje swe cele zasadniczo przez coroczne sympozja mariologiczne połączone ze spotkaniami kustoszy polskich sanktuariów, coroczną publikacją materiałów z tychże sympozjów, udział w międzynarodowych kongresach mariologicznych organizowanych przez Papieską Międzynarodową Akademię Maryjną oraz przez publikacje pod patronatem Komisji Duszpasterstwa Episkopatu Polski zeszytów służących promocji kultu maryjnego w Polsce.

W serii „Biblioteka Mariologiczna” ukazało się już 21 tomów publikacji dotyczących Najświętszej Maryi Panny, Jej kultu i roli w życiu Kościoła.

Cenną inicjatywą było opublikowanie przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne w roku 2007 zbiorowego dzieła w języku włoskim pod tytułem *La Vergine Maria nel magistero di Giovanni Paolo II*. Wydawcą tej cennej pozycji była Papieska Międzynarodowa Akademia Maryjna w Rzymie¹⁷.

2.7. Klasztor jasnogórski wraz z Jasnogóorską Biblioteką Maryjną

Szczególnym miejscem na polskiej mapie mariologicznej jest narodowe sanktuarium Królowej Polski na Jasnej Górze. Oprócz działalności sanktuarijnej polegającej na przyjmowaniu i służbie pielgrzymom, sanktuarium podejmuje również działalność ściśle mariologiczną. Jej przejawem jest najlepsza w Polsce biblioteka mariologiczna zorganizowana przez ojca Jana Pacha oraz regularnie organizowane sympozja mariologiczne, których inicjatorem i wieloletnim kierownikiem był świętej pamięci ojciec prof. Zachariasz Jabłoński OSPPE († 2015). Inicjatywę tę kontynuują nadal ojcowie Paulini z Jasnej Góry.

Najważniejszym wydarzeniem mariologicznym było zorganizowanie na Jasnej Górze wspólnie z Papieską Międzynarodową Papieską Akademią Maryjną i archidiecezją częstochowską międzynarodowego kongresu mariologicznego w roku 1996.

2.8. Katedry mariologii

Troskę o mariologię akademicką podejmują katedry mariologii funkcjonujące na polskich uniwersytetach. Najstarszą katedrą z największym dorobkiem jest Katedra Mariologii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim powstała w roku 1957 roku. Szczególnie wielki wpływ na funkcjonowanie tej katedry wywarli jej długoletni kierownicy, prof. Ludwik Krupa OFM (1957-1980) oraz prof. Celestyn

¹⁶ Por. *Statut Polskiego Towarzystwa Mariologicznego*, Częstochowa 1999; G. Bartosik, *Wprowadzenie*, s. 9.

¹⁷ Polskie Towarzystwo Mariologiczne, *La Vergine Maria nel magistero di Giovanni Paolo II*, red. T. Siudy, Città del Vaticano 2007.

Napiórkowski OFMConv (1980-2003)¹⁸. Od kilku lat katedra została połączona z innymi katedrami i funkcjonuje jako Katedra Pneumatologii, Eklezjologii i Mariologii KUL. Jej kierownikiem od roku 2010 jest prof. Kazimierz Pek MIC.

Chronologicznie drugą katedrą mariologii w Polsce jest katedra na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie. Powstała ona w roku 1998, a jej kierownikiem od samego początku jest ksiądz prof. Wojciech Życiński.

W latach 2001-2013 w Instytucie Teologicznym w Radomiu, działającym w ramach UKSW, funkcjonowała Katedra Mariologii Pastoralnej, której twórcą i kierownikiem był Zachariasz Jabłoński OSPPE.

Wreszcie czwarta polska Katedra Mariologii istnieje od roku 2009 na Uniwersytecie Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie, a jej twórcą i kierownikiem jest piszący te słowa, Grzegorz Bartosik OFMConv.

Polskie katedry mariologii kształcą mariologów na poziomie studiów magisterskich i doktoranckich, organizują konferencje i sympozja naukowe oraz publikują swój dorobek.

2.9. Centrum Formacji Maryjnej w Licheniu Starym

Bardzo ważną rolę w kształtowaniu polskiej myśli mariologicznej odgrywa Centrum Formacji Maryjnej w Licheniu Starym, którego założycielem i wieloletnim dyrektorem jest dr Janusz Kumala MIC. Centrum prowadzi dni skupienia i rekolekcje maryjne, spotkania formacyjne oraz organizuje konferencje i sympozja. Jednak jego największym wkładem w polską mariologię jest wydawanie od roku 1999 jedyne w Polsce czasopisma ściśle mariologicznego, jakim jest kwartalnik „Salvatoris Mater”. Wysoki poziom czasopismo to zawdzięcza doborowi ważnych tematów, które są omawiane oraz doborowi kompetentnych autorów, których redaktor naczelny – ksiądz Janusz Kumala – zaprasza do współpracy.

2.10. Centrum Studiów Mariologicznych UKSW „Kolbianum”

Instytut Studiów Mariologiczno-Kolbiańskich „Kolbianum” powstał w Niepokalanowie w roku 2009 jako realizacja marzenia świętego Maksymiliana Kolbego wyrażonego w roku 1933, o powołaniu do życia Akademii Maryjnej z możliwością nadawania doktoratów z mariologii¹⁹. Rok później instytut ten został włączony w struktury Wydziału Teologicznego UKSW i rozpoczął działalność dydaktyczną na poziomie studiów doktoranckich z teologii ze specjalizacją z ma-

¹⁸ Działalności Katedry Mariologii w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim był poświęcony cały 11 tom „Biblioteki Mariologicznej”; zob. *W nurcie polskiej mariologii. Materiały z sympozjum mariologicznego z okazji 50-lecia Katedry Mariologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin, 24 października 2007 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 11), red. K. Pek, T. Siudy, Częstochowa – Lublin 2008; por. K. Pek, *Działalność Katedry Mariologii i perspektywy jej rozwoju*, s. 41-50.

¹⁹ Por. św. Maksymilian Kolbe, *List do O. Antonio Vivody* (12 kwietnia 1933), w: tenże, *Pisma*, t. 1, Niepokalanów 2007, s. 654.

riologii oraz na poziomie studiów podyplomowych z mariologii. Studia są prowadzone w trybie niestacjonarnym. W roku 2018 „Kolbianum” rozpoczyna dziewiąty rok swojej działalności dydaktycznej, ciesząc się wypromowaniem już jedenastu doktorów.

Instytut organizuje coroczne konferencje mariologiczne, wspiera działalność Mariologicznego Koła Naukowego UKSW oraz wydaje dwie serie wydawnicze: „Bibliotheca Kolbiana” oraz „Bibliotheca Kolbiana – Monografie”. Instytut dysponuje też drugą po Jasnej Górze obszerną biblioteką mariologiczną.

2.11. Sekretariat Fatimski przy narodowym sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Zakopanem na Krzeptówkach

W propagowanie treści mariologicznych włącza się także Sekretariat Fatimski, działający przy narodowym sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Zakopanem na Krzeptówkach. Czynił to zwłaszcza poprzez wydawanie materiałów formacyjnych w czasie Wielkiej nowenny fatimskiej w latach 2009-2017. Oprócz materiałów duszpastersko-pobożnościowych zeszyty te zawierają też treści ściśle dogmatyczne i mariologiczne, przygotowane przez specjalistów, a służące pogłębieniu treści orędzia fatimskiego.

2.12. Wydawnictwa katolickie

Cenną pomoc w propagowaniu treści mariologicznych świadczą niektóre wydawnictwa katolickie, w sposób świadomy wydające cenne pozycje z dziedziny mariologii, często w formie serii wydawniczych.

Do wydawnictw tych należą: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów w Niepokalanowie, które wydaje serię „Teksty o Matce Bożej”, prowadzoną przez ojca prof. Celestyna Napiórkowskiego, oraz „Bibliotekę mariologiczną”.

Wydawnictwo Księży Marianów w Warszawie ubogaciło polską mariologię przede wszystkim serią wydawniczą „Theotokos”, zawierającą w głównej mierze przekłady cennych pozycji mariologicznych z zagranicy.

Z kolei Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wzbogaciło warsztat polskich mariologów poprzez przygotowaną przez Katedrę Mariologii KUL serię wydawniczą „Mariologia w kontekście”.

Także Centrum Formacji Maryjnej w Licheniu wydaje cenne pozycje książkowe, których przykładem jest zapoczątkowana seria wydawnicza „Z Maryją na drogach Kościoła”.

Duży wkład w promocję mariologii ma Jasnogórskie Wydawnictwo „Paulinianum” publikujące materiały z sympozjów i konferencji organizowanych na Jasnej Górze oraz publikacje dotyczące bezpośrednio Jasnej Góry i jej roli w dziejach Polski i Europy.

2.13. Inne

Tematykę mariologiczną podjął i przedstawił w swoim dokumencie Synod Plenarny Kościoła w Polsce.

Miejsce tworzenia i pogłębiania wiedzy mariologicznej są także istniejące w Polsce wydziały teologiczne oraz wyższe seminaria duchowne, które nie tylko prowadzą wykłady z mariologii w ramach *ratio studiorum*, ale okazjonalnie organizują wydarzenia mariologiczne, takie jak konferencje naukowe o tej tematyce.

Miejsce formacji mariologicznej są także często sanktuaria maryjne. Oprócz wspomnianych już wcześniej sanktuariów, takich jak Jasna Góra, Licheń, Niepokalanów i Zakopane-Krzepiówki, które posiadają własne ośrodki maryjno-mariologiczne, wiele innych sanktuariów maryjnych organizuje różne wydarzenia mariologiczne, takich jak sympozja, wystawy czy wykłady i prelekcje z mariologii.

Miejsce, w którym następuje przełożenie mariologii na praktykę życia, są zakony i zgromadzenia zakonne oraz instytuty życia konsekrowanego, zwłaszcza te o charakterze maryjnym. W celu pogłębienia własnego charyzmatu maryjnego członkowie tych wspólnot bądź sami podejmują studia mariologiczne, bądź korzystają z wiedzy innych mariologów, których zapraszają do współpracy.

Podobnie ma się sytuacja z ruchami i stowarzyszeniami katolickimi, zwłaszcza o duchowości maryjnej, którym mariologia służy do odkrycia i pogłębienia charyzmatu maryjnego. Do najważniejszych ruchów i stowarzyszeń tego typu należy zaliczyć: Rycerstwo Niepokalanej, Legion Maryi, Pomocników Maryi Matki Kościoła i Ruch Światło-Życie.

Upowszechnianiu wiedzy mariologicznej służą media katolickie, zarówno czasopisma, jak i media elektroniczne. Szczególną rolę odgrywają Radio Maryja i Telewizja Trwam dość często zapraszające do swych programów i katechez polskich mariologów.

3. Jak mariologowie i mariologia służą narodowi polskiemu?

Przedstawiony powyżej wykaz środowisk i instytucji, które tworzą mariologię w Polsce, wyraźnie wskazuje na olbrzymie bogactwo miejsc i kontekstów, w których kształtowała się i kształtuje ta nauka teologiczna. Z tego powodu praktycznie niemożliwe jest całościowe zebranie dorobku, ograniczając się chociażby tylko do publikacji. Próbę taką podjął świętej pamięci ksiądz Stanisław Gręś, wydając w roku 2004 *Polską Bibliografię Mariologiczną (1945-2003)*²⁰. Dziś ta bibliografia jest nieporównywalnie większa.

Z drugiej strony, jak zostało to już wcześniej ukazane, pojęcie „polska mariologia” obejmuje nie tylko publikacje (dziś także elektroniczne), ale także naucza-

²⁰ Wydana przez Wydawnictwo OO. Franciszkanów w Niepokalanowie.

nie mariologiczne biskupów polskich; instytucje i środowiska naukowe prowadzące wykłady i formację; wydarzenia mariologiczne, takie jak kongresy, sympozja i konferencje; szkoły i centra formacji duchowej; biblioteki mariologiczne i media udostępniające swe fale mariologom nauczającym o Matce Bożej.

Praktycznie więc niemożliwe jest dokładne przebadanie całości polskiego dorobku mariologicznego, aby udzielić ścisłej odpowiedzi na pytanie: jak mariologia służy narodowi polskiemu? Dlatego zaproponowany poniżej podział tematyczny został dokonany w oparciu o najbardziej znane dzieła i inicjatywy maryjno-mariologiczne Kościoła w Polsce, a autor nie uzurpuje sobie prawa do sądzienia, iż ten podział jest kompletny i ostateczny. Przedstawione tezy są raczej próbą sprowokowania dyskusji i zdynamizowania działania na polu mariologii i kultu maryjnego.

Mariologiczną służbę narodowi polskiemu proponuję zatem podzielić na następujące aspekty:

3.1. *Głoszenie prymatu Pana Boga i Jego chwały*

Celem życia człowieka jest głoszenie chwały Pana Boga i osiągnięcie zbawienia. To samo jest także podstawowym celem życia i działalności każdego mariologa. Również celem mariologii jest oddawanie chwały Panu Bogu i dziękowanie za wielkie rzeczy, które Pan uczynił Maryi (por. Łk 1, 49) oraz oddawanie czci i poznawanie misji Błogosławionej Dziewicy w tajemnicy Chrystusa, Kościoła, narodu i każdego człowieka.

Zadanie to zawiera cytowany już wcześniej Milenijny akt oddania Polski Maryi, który podkreśla, że celem oddania się naszego narodu Maryi jest chwała Boża i praca dla dobra Ojczyzny doczesnej²¹.

Dla każdego mariologa Maryja jest najdoskonalszym wzorem wielbienia Pana, a Jej hymn *Magnificat* winien stanowić motto przewodnie każdej mariologicznej pracy i inicjatywy.

Ten aspekt pracy polskich mariologów jest obecny w każdej inicjatywie mariologicznej. Najwyraźniej widać to w tych wykładach, artykułach i konferencjach, gdzie rozważana i prezentowana jest relacja Maryi do Trójcy Świętej lub do poszczególnych Osób Boskich. Tematyka ta była szczególnie obecna na przełomie tysiącleci, a podejmowały ją zwłaszcza Polskie Towarzystwo Mariologiczne poprzez organizowane sympozja i towarzyszące im publikacje²², jak również kwartalnik „Salvatoris Mater”²³.

²¹ Por. *Akt oddania Polski*, s. 31.

²² Zob. *Duch Święty a Maryja. Materiały z Sympozjum zorganizowanego przez Katedrę Mariologii KUL oraz Oddział PTT w Częstochowie. Częstochowa, 22-23 maja 1998 roku* (Biblioteka Mariologiczna, 1), red. S. C. Napiórkowski, T. Siudy, K. Kowalik, Częstochowa 1999; *Trójca Święta a Maryja. Materiały z sympozjum mariologicznego, Częstochowa, 6-8 IX 1999 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 2), red. T. Siudy, K. Pek, Częstochowa 2000.

²³ Por. szczególnie roczniki kwartalnika „Salvatoris Mater” z lat 1999-2001.

3.2. Zgłębianie i przypominanie roli Maryi w historii i terażniejszości naszego narodu.

Kult Maryi jako Królowej Polski i podkreślanie roli sanktuarium jasnogórskiego.

Polska jako naród doznawała na przestrzeni wieków i doznaje nadal szczególnej opieki Matki Bożej. Warto przypomnieć, że to Maryja pierwsza chciała być nazywana Królową Polski, co objawiła w XVII wieku słudze Bożemu ojcu Juliuszowi Mancinellemu SJ²⁴. Uroczyscie została ogłoszona Królową Polski w roku 1656 przez króla Jana Kazimierza. Od tego czasu wielokrotnie swoim wstawieniem broniła wiary i wolności naszego narodu, a Jej jasnogórskie sanktuarium stało się duchową stolicą Polski. Przypominanie tych maryjnych korzeni naszego narodu służy także umacnianiu wiary i tożsamości narodowej obecnego pokolenia Polaków²⁵.

Ten związek Maryi z narodem polskim i Jej rola w naszej historii szczególnie powracają przy okazji rocznic ważnych wydarzeń historycznych. W XX i XXI wieku należały do nich przede wszystkim obchody trzechsetlecia ślubów lwowskich króla Jana Kazimierza i ogłoszenia Maryi Królową Polski. Obchody te stały się okazją do złożenia Maryi Jasnogórskich ślubów narodu, przygotowanych przez prymasa Stefana Wyszyńskiego. W celu realizacji tych ślubów została pierwotnie powołana Komisja Maryjna Episkopatu Polski, której zadaniem było przygotowanie duszpasterskiego programu wcielania treści tych ślubów w życie narodu.

Kolejną okazją do podkreślenia roli Maryi w historii naszego narodu były jubileusze Tysiąc i Tysiącipięćdziesięciolecia Chrztu Polski. Milenium chrześcijaństwa w Polsce zostało poprzedzone programem duszpasterskim pod nazwą „Wieka nowenna”. Ukoronowaniem tych obchodów było dokonanie przez episkopat Aktu oddania Polski Maryi w niewolę miłości za wolność Kościoła 3 maja 1966 roku. Cały ten okres charakteryzował się wielką pracą mariologiczną polskich pasterzy na czele z księdzem prymasem, którego wspierały panie z Instytutu Prymasowskiego Ślubów Narodu na Jasnej Górze. Ponadto wielką pracą mariologiczną wykonała Komisja Maryjna Episkopatu Polski oraz Polskie Studium Mariologiczne, które przygotowało *Memoriał biskupów polskich* na Sobór Watykański II, na temat uzasadnienia duchowego macierzyństwa Maryi i tytułu Matki Kościoła. W *Memoriale* tym biskupi przywołali nauczanie polskich pasterzy, teologów i kaznodziejów. Prezentując ten *Memoriał* w auli soborowej w dniu 16 września 1964 roku, kardynał Wyszyński przywołał wielowiekowe doświadczenie maryjne naszego narodu, podkreślając, że „przykłady z dziejów naszej Ojczyzny, a zwłaszcza z trudnych okresów naszej historii, gdy ważyły się losy narodu,

²⁴ Por. A. Giese, *Królowa Narodu*, Pelplin 2007, s. 71-72.

²⁵ Por. Z *Maryją Królową Polski dziś i jutro. Ogólnopolskie Sympozjum Mariologiczno-Maryjne. Jasna Góra, 23-24 kwietnia 2010*, red. Z. S. Jabłoński, Jasna Góra – Częstochowa 2010.

wskazują, jak ogromna jest moc wstawiennictwa Maryi w obronie naszej wiary, wolności i bytu narodowego”²⁶.

Także obchody Tysiąćpięćdziesięciolecia Chrztu Polski, choć na nieco mniejszą skalę, podkreślały maryjny aspekt naszych dziejów. Na prośbę Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, kustoszów polskich sanktuariów oraz ojców paulinów z Jasnej Góry w programie duszpasterskim Kościoła w Polsce znalazło się trzykrotne jubileuszowe zawierzenie Maryi: diecezji (na zakończenie diecezjalnych obchodów jubileuszowych w katedrach), całego narodu (3 maja 2016 roku na Jasnej Górze) oraz parafii (26 sierpnia 2016 roku). Punktem kulminacyjnym był akt zawierzenia naszej Ojczyzny Królowej Polski na Jasnej Górze, którego projekt przygotowało Polskie Towarzystwo Mariologiczne i ojcowie paulini z Jasnej Góry²⁷. W oparciu o ten projekt została opracowana ostateczna wersja Aktu oddania zatwierdzona przez przewodniczącą Konferencji Episkopatu Polski, arcybiskupa Stanisława Gądeckiego²⁸.

Przygotowaniem do maryjnego przeżywania jubileuszu Tysiąćpięćdziesięciolecia Chrztu Polski było sympozjum mariologiczne we Wieleniu Zaobrzańskim w dniach 9-11 września 2015 roku, zatytułowane *Razem z Maryją dziękujemy za dar chrztu świętego*²⁹.

Kolejnymi rocznicami, które były okazją do przypominania związku naszego narodu z Maryją i Jej roli w historii naszej Ojczyzny, były: jubileusz sześćsetlecia obecności w obrazu Czarnej Madonny na Jasnej Górze (1982-1983), trzysta pięćdziesięciolecie cudownej obrony Jasnej Góry (2005)³⁰, trzechsetlecie koronacji obrazu Matki Bożej Częstochowskiej (2017)³¹ i stulecie odzyskania przez Polskę

²⁶ S. Wyszyński, *Wypowiedź podczas III sesji Soboru Watykańskiego II w sprawie ogłoszenia Maryi Matką Kościoła i oddania w Jej macierzyńską opiekę Kościoła i całego świata*, w: *Matka Odkupiciela Matką Kościoła*, s. 22.

²⁷ Por. *Akt oddania Niepokalanemu Sercu Maryi z okazji 1050-lecia Chrztu Polski (propozycja)*, w: *Ikona maryjna w życiu Kościoła. Sympozjum Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, Spotkanie Kustoszów Sanktuariów Polskich, Częstochowa, 10-12 września 2014 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 18), red. D. Klauza, K. Stawecka, Częstochowa 2015, s. 135-136.

²⁸ *Akt zawierzenia Matce Bożej z okazji 1050. rocznicy Chrztu Polski*, w: *Jubileuszowa droga chrzcielna 2016. Dziękczynienie – wierność – misja. Publikacja przygotowana przez Komisję Duszpasterstwa Episkopatu Polski*, red. S. Stułkowski, Poznań 2015, s. 172-174.

²⁹ *Razem z Maryją dziękujemy za dar chrztu świętego. Sympozjum Polskiego Towarzystwa Mariologicznego. Spotkanie Kustoszów Sanktuariów Polskich, Wielień Zaobrzański, Sanktuarium Matki Bożej Ucieczki Grzeszników, 9-11 września 2015 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 19), red. G. M. Bartosik, Częstochowa 2016.

³⁰ *Zwycięstwo przychodzi przez Maryję. Materiały z sympozjum mariologicznego, Jasna Góra, 18-19 XI 2005 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 9), red. Z. S. Jabłoński, T. Siudy, Częstochowa 2006.

³¹ „Z dawna Polski Tyś Królową, Maryjo”. 300 lat koronacji obrazu Matki Bożej Częstochowskiej (1717–2017). *Spotkanie Kustoszów Sanktuariów Polskich i Sympozjum Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, Gidle – Jasna Góra, 4-6 października 2016 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 20), red. M. Tabulski, M. Legan, P. Maciaszek, Jasna Góra 2017.

niepodległości (2018)³². Pierwsza rocznica była przede wszystkim przedmiotem zainteresowania i zaangażowania Komisji Maryjnej Episkopatu Polski³³. Z kolei trzem ostatnim wydarzeniom towarzyszyły sympozja i konferencje naukowe organizowane wspólnie przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne i klasztor jasnogórski. Akta tych spotkań mariologicznych zostały opublikowane w serii „Biblioteka Mariologiczna” Polskiego Towarzystwa Mariologicznego. Przedmiotem obrad było przypomnienie na kanwie wspomnianych rocznic roli Najświętszej Maryi Panny w historii naszego narodu.

Ważnym świadectwem obecności Maryi w polskich dziejach jest literatura. Badania na ten temat prowadzą członkowie PTM, prof. Roman Mazurkiewicz z Krakowa³⁴ i dr Anna Gąsior z Tarnowa, która prowadzi wykłady na temat obecności Maryi w polskiej literaturze, w Instytucie „Kolbianum” w Niepokalanowie.

W ten nurt wpisuje się także analiza polskich pieśni maryjnych³⁵, poczynając od *Bogurodzicy*, pierwszego nieoficjalnego hymnu narodowego³⁶.

3.3. Pogłębianie i odkrywanie na nowo wartości polskiej drogi maryjnej

Od pewnego czasu w polskiej teologii i mariologii funkcjonuje pojęcie „polska droga maryjna”. Sformułowanie to określa specyfikę polskiej pobożności maryjnej w XIX i XX wieku charakteryzującej się związkiem kultu maryjnego z pobożnością ludową i przywiązaniem do wartości narodowych oraz patriotycznych. Za głównych przedstawicieli „polskiej drogi maryjnej” uważani są: błogosławiony Honorat Koźmiński, święty Maksymilian Kolbe, sługa Boży ksiądz Franciszek Blachnicki, prymasi polscy – słudzy Boży, kardynałowie August Hlond i Stefan Wyszyński oraz kardynał Karol Wojtyła – późniejszy papież Jan Paweł II. Swoje apogeum „polska droga maryjna” osiągnęła w czasach prymasostwa kardynała Wyszyńskiego, gdy dla obrony praw Kościoła i wolności obywateli Prymas Tysiąclecia przywoływał wstawiennictwo Maryi Królowej Polski i Matki Kościoła. W tamtym czasie maryjne programy duszpasterskie zaproponowane przez niego (Wielka nowenna, peregrynacja obrazu Matki Bożej Częstochow-

³² Ogólnopolska Konferencja „Jasnogórska Matka i Naród. Z Bogurodzicą ku polskiej wolności myśli i czynu, Jasna Góra, 22-23 października 2018.

³³ Por. T. Siudy, *Komisja Maryjna Episkopatu Polski w służbie polskiej drogi maryjnej*, s. 33.

³⁴ Por. np. R. Mazurkiewicz, *Świętej Trójce Miłośnica. Maryja a Trójca Święta w średniowiecznym piśmiennictwie polskim*, w: *Trójca Święta a Maryja*, s. 319-338.

³⁵ Por. I. Pawlak, *Pieśni o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny w polskich przekazach śpiewnikowych XX i XXI wieku*, w: *Niepokalane Poczęcie i życie chrześcijańskie. Materiały z sympozjum mariologicznego, Niepokalanów, 15-17 X 2004 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 8), red. D. Mastalska, Częstochowa – Niepokalanów 2005, s. 199-213.

³⁶ Por. K. Szymonik, *Bogurodzica – pieśń liturgiczna i hymn narodowy*, w: *Razem z Maryją dziękujemy za dar chrztu świętego*, s. 37-46.

skiej) stały się niezwykle skuteczne w zachowaniu wiary katolickiej, zwłaszcza wśród młodego pokolenia Polaków.

Dziś zadaniem mariologów jest przypominanie skuteczności tej „polskiej drogi maryjnej” i ponowne wprowadzanie jej w praktykę duszpasterską Kościoła. Temu zagadnieniu poświęcone było sympozjum Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, zorganizowane w Pasierbcu w roku 2006³⁷.

3.4. Podkreślanie znaczenia kultu maryjnego dla zdynamizowania duszpasterstwa

Kolejnym zadaniem, jakie mariologowie polscy mają do spełnienia wobec narodu polskiego, jest podkreślanie znaczenia, jakie kult maryjny może mieć w zdynamizowaniu duszpasterstwa. Jak pokazuje historia Polski i przykład polskiej drogi maryjnej, obecność Maryi w kulcie chrześcijańskim i duszpasterstwie może przynieść błogosławione owoce wzrostu życia chrześcijańskiego wiernych. Rolę kultu maryjnego w duszpasterstwie przypomniał II Polski Synod Plenarny (1991-1999), wskazując Maryję jako wzór oddawania czci Panu Bogu i postawy chrześcijańskiej oraz podkreślając zasady autentycznego i poprawnego kultu maryjnego³⁸.

Szczególne miejsce w polskim duszpasterstwie odgrywają sanktuaria maryjne. Ich ilość i ranga zarówno w wymiarze ogólnopolskim, jak i regionalnym wskazują na potrzebę, by posługa duszpasterska w sanktuariach była wzorcowa i szczególnie staranna. Sanktuaria winny oprócz duszpasterstwa tradycyjnego (Msza Święta, sprawowanie sakramentów, głoszenie kazań) być także miejscem formacji chrześcijańskiej w aspekcie maryjnym. Mogą temu pomóc spotkania ruchów maryjnych, wykłady, prezentacje i filmy oraz inne formy spotkania pielgrzymów z Bogiem, Maryją i sobą nawzajem w „domu Matki”. Sanktuaria ze względu na swój związek historyczny z konkretnym regionem polski odgrywają wybitną rolę w kształtowaniu pobożności Polaków żyjących w tym miejscu.

Mariologowie skupieni w Polskim Towarzystwie Mariologicznym od wielu już lat współpracują z Zespołem Episkopatu Polski do spraw Sanktuariów, czego owocem jest wspólne organizowanie i łączenie spotkań kustoszów polskich sanktuariów z sympozjami Polskiego Towarzystwa Mariologicznego. W ramach tych spotkań przewidziane są referaty, które w sposób szczególny mają pomóc kustoszom w ich posłudze duszpastersko-sanktuaryjnej. Ta współpraca przynosi obo-

³⁷ Zob. *Na polskiej drodze maryjnej. Materiały z sympozjum mariologiczno-maryjnego, Pasierbiec, 21-22 października 2006 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 10), red. A. Gąsior, J. Królikowski, Częstochowa – Pasierbiec 2007.

³⁸ Por. T. Siudy, *Maryjne przesłanie II Polskiego Synodu Plenarnego*, w: *Maryjne Orędzie z Gietrzwałdu, Materiały z sympozjum mariologicznego, Gietrzwałd 13-15 września 2002 roku* (Biblioteka Mariologiczna, 5), red. J. Jezierski, K. Brzozowski, T. Siudy, Częstochowa – Gietrzwałd 2003, s. 147-154; S. Budzik, *Perspektywy mariologii i kultu maryjnego w świetle uchwał II Synodu Plenarnego*, w: *Na polskiej drodze maryjnej*, s. 131-138.

pólne korzyści: mariologów uwrażliwia na aspekt praktyczny ich powołania, czyli na konkretną służbę pielgrzymowi, który przybywa do sanktuarium maryjnego, zaś dla kustoszów jest okazją do pogłębienia swojej wiedzy mariologicznej i ubogacenia swej posługi w sanktuarium o nowe formy i aspekty.

Do omawianych tematów, które szczególnie służyły kustoszom, należą takie, jak: sanktuarium miejscem formacji³⁹, sanktuarium jako centrum życia duchowego⁴⁰, sanktuaria maryjne szkołą wiary⁴¹, sanktuarium maryjne w służbie polskiej drogi maryjnej⁴², kanoniczno-prawny statut sanktuarium⁴³, sanktuarium jako miejsce zyskiwania odpustów⁴⁴, sanktuaria w służbie ewangelizacji⁴⁵, pielgrzymka jako środowisko ewangelizacji⁴⁶, sanktuaria miejscem kształtowania uczniów Chrystusa⁴⁷ i pielgrzymki maryjne jako pogłębienie świadomości chrztu świętego⁴⁸.

Warto podkreślić, że dość często spotkania kustoszów polskich sanktuariów i sympozja Polskiego Towarzystwa Mariologicznego odbywają się w konkretnych sanktuariach, do których zapraszają kustosze.

Tematyką sanktuarijną i pielgrzymkową zajmowała się szczególnie Katedra Mariologii Pastoralnej na UKSW w Radomiu prowadzona przez ojca Zachariasza Jabłońskiego, czego wyrazem były sympozja organizowane przez ojca profesora na Jasnej Górze.

³⁹ R. Jusiak, *Sanktuaria pasyjno-maryjne miejscem formowania dojrzałej postawy religijnej*, w: *Trójca Święta a Maryja*, s. 377-391.

⁴⁰ W. Przygoda, *Sanktuarium maryjne centrum życia duchowego i znak nadziei dla ubogich*, w: *Zwycięstwo przychodzi przez Maryję*, s. 193-203.

⁴¹ J. Kumala, *Sanktuarium maryjne szkołą wiary*, w: *Wierzyć z Maryją i jak Maryja. Sympozjum Polskiego Towarzystwa Mariologicznego. Spotkanie Kustoszów Sanktuariów polskich, Rokitno, 19-21 września 2013 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 17), red. G. Bartosik, A. Gąsior, J. Królikowski, Częstochowa 2014, s. 93-109.

⁴² J. Kumala, *Sanktuarium maryjne w służbie polskiej drogi maryjnej*, w: *Na polskiej drodze maryjnej*, s. 165-183.

⁴³ M. Ostrowski, *Kanoniczno-prawny status sanktuarium*, w: „*Oto Matka twoja*”. *Maryja w życiu kapłana. Materiały z sympozjum mariologicznego i spotkania kustoszów sanktuariów polskich, Bochnia, 23-24 września 2010 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 14), red. A. Gąsior, J. Królikowski, Częstochowa 2011, s. 99-114.

⁴⁴ R. Kantor, *Sanktuarium jako miejsce zyskiwania odpustów*, w: tamże, s. 115-132.

⁴⁵ A. Potocki, *Sanktuaria w służbie nowej ewangelizacji*, w: *Maryjny kształt świadectwa. Materiały z sympozjum mariologicznego i spotkania kustoszów sanktuariów polskich, Częstochowa, 22-24 września 2011 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 15), red. G. M. Bartosik, Częstochowa 2012, s. 103-122.

⁴⁶ Z. S. Jabłoński, *Pielgrzymki jako środowisko ewangelizacji*, w: *Maryjny kształt świadectwa*, s. 123-157.

⁴⁷ A. Wojtczak, *Sanktuarium maryjne – miejscem kształtowania uczniów Chrystusa*, w: *Razem z Maryją dziękujemy*, s. 121-151.

⁴⁸ J. Kumala, *Pielgrzymki maryjne jako pogłębienie świadomości chrztu świętego*, s. 153-170.

Inną formą duszpasterskiej służby polskich mariologów jest włączanie się w konkretne plany duszpasterskie Kościoła w Polsce. W latach 1956-1996 misję tę spełniała przede wszystkim Komisja Maryjna Episkopatu Polski, czego wyrazem było wiele inicjatyw duszpasterskich, związanych zwłaszcza z kultem Matki Bożej Królowej Polski i oddaniem w Jej macierzyńską opiekę narodu polskiego.

Po zakończeniu działalności Komisji Maryjnej w roku 1996 troskę tę po pewnym czasie przejęło Polskie Towarzystwo Mariologiczne. Dnia 12 października 2010 roku Konferencja Episkopatu Polski powołała przewodniczącego PTM, ojca Grzegorza Bartosika na konsultora Komisji Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski. Piszący te słowa pełnił tę funkcję do roku 2016, uczestnicząc w corocznych styczniowych posiedzeniach wyżej wspomnianej komisji. Ponadto przedstawiciele PTM byli zapraszani do przygotowania i wygłoszenia referatów o tematyce maryjnej na posiedzeniach tejże komisji. Następnie te referaty były publikowane w *Programie duszpasterskim Kościoła w Polsce*⁴⁹. Owocem współpracy Polskiego Towarzystwa Mariologicznego z Komisją Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski były i są wydawane corocznie od 2011 roku zeszyty z materiałami duszpasterskimi służącymi kształtowaniu pobożności maryjnej. Redaktorem większości był prof. Marian Kowalczyk SAC⁵⁰. Przykładowe tematy zeszytów maryjnych z ostatnich lat to: *Maryjny kształt nowego życia w Chrystusie* (2015), *Z Maryją głosimy Chrystusa i Jego Ewangelię* (2016) oraz *Jesteśmy napełnieni Duchem Świętym. Zeszyt maryjny* (2017).

Od roku 2016 Polskie Towarzystwo Mariologiczne nie ma swojego przedstawiciela w gronie członków Komisji Duszpasterstwa KEP. Natomiast funkcja trojski o maryjny aspekt polskiego duszpasterstwa powróciła do kompetencji Komisji Maryjnej Episkopatu Polski.

Warto podkreślić, że w ramach współpracy z Komisją Duszpasterstwa KEP, członkowie zarządu PTM, księża profesorowie Marek Chmielewski i Janusz Lekan przygotowali dzieło opublikowane w materiałach duszpasterskich Komisji Duszpasterstwa Triduum przed Aktem zawierzenia Maryi polskich parafii w dniu 26 sierpnia 2016 roku, zatytułowane *Maryja Nauczycielką wiary, nadziei i miłości*⁵¹.

Warto podkreślić, że dużą rolę w szerzeniu maryjnego aspektu duszpasterstwa Kościoła w Polsce, spełnia Sekretariat Fatimski w Zakopanem na Krzeptówkach.

⁴⁹ Por. G. Bartosik, *Sprawozdanie Przewodniczącego PTM z działalności Towarzystwa i zarządu w okresie od 12 września 2014 do 16 września 2017*, Archiwum PTM, Częstochowa.

⁵⁰ Materiały te w latach 2011-2016 były wydawane jako dodatek do *Programu duszpasterskiego Kościoła w Polsce* przez Wydawnictwo Świętego Wojciecha w Poznaniu, natomiast od roku 2017 są wydawane jako piąty tom *Programu duszpasterskiego Kościoła w Polsce* przez Wydawnictwo Instytutu Gość Media w Katowicach.

⁵¹ M. Chmielewski, J. Lekan, *Maryja Nauczycielką wiary, nadziei i miłości. Przygotowanie do Aktu zawierzenia parafii Matce Bożej 23-25 sierpnia 2016 roku*, w: *Jubileuszowa droga chrzcielna 2016*, s. 132-171.

Wydaje on od roku 2009 materiały formacyjne i duszpasterskie pomagające w sposób właściwy przeżywać duchowość fatimską, zwłaszcza nabożeństwo pierwszych sobót miesiąca.

Ponadto maryjny aspekt duszpasterstwa jest przedmiotem wykładów w Instytucie „Kolbianum” w Niepokalanowie, gdzie dr Iwona Zielonka prowadzi cykliczny wykład pod tytułem *Maryja – Gwiazda Nowej Ewangelizacji*. Opracowania studentów z Mariologicznego Koła Naukowego UKSW zostały opublikowane w postaci osobnej książki⁵².

Pracę mariologiczną na rzecz duszpasterstwa należy uważać za podstawowy front walki o dobro narodu, czyli o ludzkie zbawienie.

3.5. Indywidualna i społeczna formacja chrześcijańska w duchu maryjnym. Znaczenie kultu maryjnego dla polskiej duchowości

Jednym z podstawowych zadań mariologów jest formacja chrześcijańska bliźnich celem poznawania osoby Najświętszej Maryi Panny oraz Jej misji w tajemnicy Chrystusa i Kościoła. Na poziomie akademickim formację tę prowadzą wymienione wyżej katedry mariologii w Lublinie, Krakowie i Warszawie. Formacja odbywa się w ramach wykładów z teologii dogmatycznej, a specyfika mariologiczna ujawnia się podczas wyboru tematu i pisania pracy magisterskiej lub doktorskiej.

Szerszy zakres mają studia w Centrum Studiów Mariologicznych UKSW „Kolbianum”, które działa w Niepokalanowie. Tam program studiów, na wzór rzymskiego „Marianum”, obejmuje szerokie *spectrum* zagadnień mariologicznych. Prowadzone są studia doktoranckie z teologii ze specjalizacją z mariologii, studia podyplomowe z mariologii oraz od tego roku kurs „Studium Mariologii” skierowany do osób z wykształceniem średnim.

Celem studiów mariologicznych w „Kolbianum” jest „przygotowanie kompetentnych wykładowców mariologii dla seminariów i innych wyższych uczelni; pogłębienie wiedzy mariologicznej kustoszów sanktuariów maryjnych oraz osób odpowiedzialnych za duszpasterstwo w sanktuariach; przygotowanie mariologiczne liderów (moderatorów i animatorów), a także członków ruchów i stowarzyszeń maryjnych; przygotowanie mariologiczne wykładowców i wychowawców zakonnych zarówno zakonów żeńskich, jak i męskich, zwłaszcza tych, które w swoim charyzmacie mają duchowość maryjną; pogłębienie wiedzy i duchowości maryjnej czcicieli Matki Bożej”⁵³.

⁵² *Maryja Gwiazda Nowej Ewangelizacji. Teologia i duszpasterstwo* (Bibliotheca Kolbiana – Monografie), red. I. Zielonka, Niepokalanów 2017.

⁵³ Por. Folder informujący o studiach w „Kolbianum” w roku akademickim 2018/2019.

Misja „Kolbianum” jest więc bardzo szeroka i polega na rzetelnym, mariologicznym przygotowaniu osób, które będą swoją wiedzę przekazywać dalej: z katedry wykładowej, z ambony sanktuaryjnej, w grupie formacyjnej czy poprzez media.

Proces formacji, bardziej w formie cykli wykładowych i rekolekcji, prowadzony jest też od wielu lat w Centrum Formacji Maryjnej w Licheniu. Ponadto zadanie formacyjne samych mariologów spełnia wydawany przez to centrum kwartalnik „Salvatoris Mater”.

Charakter formacyjny mają także konferencje i sympozja organizowane przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne oraz przez inne ośrodki, takie jak klasztor jasnogórski czy Instytut „Kolbianum”. Często, zwłaszcza dwie pierwsze instytucje, podejmowały tematykę związaną z hasłem konkretnego roku duszpasterskiego w świecie lub w Polsce.

Oto przykłady tematów sympozjów formacyjnych zorganizowanych przez PTM: *Niepokalane Poczęcie i życie chrześcijańskie*⁵⁴, *Wierzyć z Maryją i jak Maryja*⁵⁵, „*Oto Matka twoja*”. *Maryja w życiu kapłana*⁵⁶, *Maryjny kształt świadectwa*⁵⁷. Sympozja te wpisują się w proces intelektualnego i duchowego kształtowania Polaków, aby swoim życiem potrafili realizować treść Jasnogórskich słubów narodu, zwłaszcza w tym aspekcie, który dotyczy wierności Chrystusowi i Jego Krzyżowi, miłości bliźniego oraz miłości społecznej realizowanej z Maryją i na wzór Maryi.

Z kolei troskę o obronę życia w duchu maryjnym podjęło Centrum Formacji Maryjnej w Licheniu, organizując w roku 2008 Konferencję pod tytułem *Maryja – Matka życia. Pobożność maryjna w służbie Ewangelii życia*⁵⁸, zaś Jasna Góra podjęła tę tematykę rok później⁵⁹.

Zadania formacyjne mariologii łączą się ściśle z kształtowaniem życia duchowego Polaków, czyli podkreśleniem roli Maryi w życiu chrześcijańskim każdego rodaka, a zwłaszcza w życiu duchowym całego narodu. Cel ten jest realizowany przede wszystkim poprzez wprowadzanie w życie modlitwy z Maryją i na Jej wzór. Szczególnie istotna jest modlitwa różańcowa, o którą Maryja prosiła w czasie swoich objawień w Lourdes, Gietrzwałdzie i Fatimie. Tej tematyce zostały

⁵⁴ *Niepokalane Poczęcie i życie chrześcijańskie*, dz. cyt.

⁵⁵ *Wierzyć z Maryją i jak Maryja*, dz. cyt.

⁵⁶ „*Oto Matka twoja*”. *Maryja w życiu kapłana*, dz. cyt.

⁵⁷ *Maryjny kształt świadectwa*, dz. cyt.

⁵⁸ *Materiały z sympozjum mariologicznego zorganizowanego przez Centrum Formacji Maryjnej „Salvatoris Mater” (Licheń Stary, 21-22 listopada 2008)*, red. J. Kumala, Licheń Stary 2010.

⁵⁹ Por. *Jasna Góra sanktuarium troski o życie narodu. Ogólnopolskie Sympozjum Mariologiczno-Maryjne. Jasna Góra, 28 kwietnia 2009*, red. Z. S. Jabłoński, Jasna Góra – Częstochowa 2009.

poświęcone osobne sympozja PTM w Gietrzwałdzie⁶⁰, Krakowie⁶¹ oraz sympozjum na Jasnej Górze⁶².

Innym sposobem formacji i kształtowania duchowości maryjnej jest ukazywanie Maryi jako wzoru osobowego i Pierwszej Chrześcijanki. Uczyniła to przede wszystkim Katedra Mariologii KUL, której kierownik – ojciec prof. Celestyn Napiórkowski zorganizował sympozjum i wydał materiały będące komentarzem do adhortacji Pawła VI *Marialis cultus*⁶³.

Bardzo dużą pomocą w kształtowaniu duchowości chrześcijańskiej w duchu maryjnym jest ukazywanie osobowości, postaw chrześcijańskich i nauczania wybitnych polskich czcicieli Maryi. Ich życie, będące często także służbą Ojczyźnie, pokazuje, w jaki sposób miłość do Matki Bożej należy łączyć z miłością do Ojczyzny ziemskiej. Do osób, których życie i twórczość stawały się najczęściej przedmiotem zainteresowań polskich mariologów w ostatnich dekadach, należą: błogosławiony Honorat Koźmiński⁶⁴, święty Maksymilian Kolbe⁶⁵, czcigodny sługa Boży Stefan kardynał Wyszyński⁶⁶, papież Jan Paweł II⁶⁷, sługa Boży ksiądz Franciszek Blachnicki⁶⁸. Często im poświęcano osobne publikacje oraz sympozja i konferencje.

Dziś, gdy przewodniczącym Polskiego Towarzystwa Mariologicznego (2017-2020) jest teolog duchowości i założyciel Polskiego Stowarzyszenia Teologów

⁶⁰ *Maryjne Orędzie z Gietrzwałdu*, dz. cyt.

⁶¹ *Odkrywanie różańca. Materiały z sympozjum mariologicznego, Kraków, 24-25 IV 2003 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 6), red. T. Siudy, W. Życiński, Częstochowa – Kraków 2003.

⁶² *Światło tajemnic różańcowych w nauczaniu Jana Pawła II. Ogólnopolskie Sympozjum Mariologiczno-Maryjne. Jasna Góra, 16-17 stycznia 2003. Referaty, homilie, rozważania, świadectwa*, red. Z. S. Jabłoński, Jasna Góra – Częstochowa 2003.

⁶³ Por. *Nauczycielka i Matka. Adhortacja Pawła VI „Marialis cultus” na temat rozwoju naleyście pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze*, red. S. C. Napiórkowski, Lublin 1991.

⁶⁴ Np. G. Bartoszewski, *Trójca Święta a Maryja w pismach bł. Honorata Koźmińskiego*, w: *Trójca Święta a Maryja*, s. 339-350.

⁶⁵ Np. „Złota nić” *Niepokalanego Poczęcia w myśli i w życiu bł. Jana Dunsza Szkota i św. Maksymiliana Marii Kolbego* (Bibliotheca Kolbiana – Monografie, t. 1), red. G. M. Bartosik, P. Warchoń, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Wydział Teologiczny. Centrum Studiów Mariologicznych „Kolbianum”, Niepokalanów 2015.

⁶⁶ Por. np. *Komunia życia Maryi z Trójcą Świętą w nauczaniu Stefana kardynała Wyszyńskiego*, w: *Trójca Święta a Maryja*, s. 393-403.

⁶⁷ Por. np. *Matka Boga i ludzi. Wybrane zagadnienia z mariologii* (Bibliotheca Kolbiana – Monografie, t. 2), red. G. M. Bartosik, P. Warchoń, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Wydział Teologiczny. Centrum Studiów Mariologicznych „Kolbianum”, Niepokalanów 2016, cz. 2: *Maryja w życiu i nauczaniu św. Jana Pawła II*, s. 157-254.

⁶⁸ Por. np. S. C. Napiórkowski, *Niepokalane Poczęcie w interpretacji ks. Franciszka Blachnickiego*, w: *Niepokalana Matka Chrystusa. Materiały z sympozjum mariologicznego, Lublin, 23-24 kwietnia 2004 r.* (Biblioteka Mariologiczna, 7), red. K. Kowalik, K. Pek, Częstochowa – Lublin 2004, s. 179-187.

Duchowości – ksiądz prof. Marek Chmielewski, wydaje się, że wzajemne odziaływanie mariologii i teologii duchowości będzie jeszcze większe.

3.6. Wskazywanie znaczenia zawierzenia się Maryi w życiu indywidualnym i narodowym

Osobnym zagadnieniem, w którym widać ścisły związek mariologii i kultu maryjnego w życiu narodu jest fakt zawierzenia Maryi indywidualnych losów poszczególnych Polaków i całej Ojczyzny. Te ostatnie, dokonywane przez episkopat Polski wielokrotnie, zwłaszcza w roku 1946 z inicjatywy i pod przewodnictwem prymasa Augusta Hlonda, a w roku 1966 pod przewodnictwem prymasa Stefana Wyszyńskiego, przyniosły błogosławione owoce w życiu całego narodu. Akty te ustrzegły Polskę przed radykalnymi skutkami komunizmu i pomogły w zachowaniu wiary młodego pokolenia Polaków. Ostatnie wielkie narodowe akty zawierzenia Polski Maryi miały miejsce w roku 2016 na Jasnej Górze i w roku 2017 w Zakopanem na Krzeptówkach. Zarówno w przygotowywaniu treści tych aktów, jak i w wyjaśnianiu ich znaczenia brali udział polscy biskupi i mariologowie.

Tematyką tą, poprzez organizowanie sympozjów i publikacje, zajmował się zwłaszcza klasztor jasnogórski⁶⁹.

3.7. Dzielenie się „wielkimi rzeczami”, które przez Maryję Pan uczynił naszemu narodowi, z innymi narodami

Doświadczenie błogosławieństwa, jakim Pan Bóg na przestrzeni wieków obdarzał i obdarza nasz naród przez Maryję, są zachętą do dzielenia się tym doświadczeniem i tym bogactwem także z innymi narodami. Szczególnie czynił to prymas Stefan Wyszyński. Między innymi z jego inicjatywy episkopat Polski wystosował list do wszystkich episkopatów katolickich, aby dokonały oddania swoich narodów Maryi Matce Kościoła na wzór narodu polskiego. Jednym z podstawowych argumentów przedstawionych przez polskich biskupów było doświadczenie wyjątkowej opieki Maryi nad naszym narodem na przestrzeni wieków⁷⁰.

Dzielenie się bogactwem maryjnego doświadczenia naszego narodu jest także zadaniem, które realizowali polscy mariologowie. Czynimy to zwłaszcza poprzez udział w międzynarodowych kongresach mariologicznych organizowanych co cztery lata przez Międzynarodową Papieską Akademią Maryjną. Tematyka przedłożenia zarówno w sesjach plenarnych, jak i w sekcjach językowych jest często

⁶⁹ Por. Z. S. Jabłoński, *Zawierzenie Maryi ku przyszłości. Sympozjum mariologiczne Jasna Góra 6-8.12.1993*, red. Z. S. Jabłoński, Jasna Góra – Częstochowa 1994; *Przez Akt oddania do zawierzenia Maryi w Trzecim Tysiącleciu*, red. Z. S. Jabłoński, J. Pach, Jasna Góra – Częstochowa 2004.

⁷⁰ Episkopat Polski, *Memorial do wszystkich Episkopatów katolickich świata o oddaniu świata Maryi, Matce Kościoła*, w: *Matka Odkupiciela – Matka Kościoła*, s. 75-86.

świadcstwem polskiej drogi maryjnej, którym chcemy ubogacać Europę i świat. Sekcja polska istnieje na tych kongresach międzynarodowych od roku 1979.

Niewątpliwie ogromną rolę w procesie dzielenia się z innymi naszym polskim maryjnym i mariologicznym bogactwem odegrał fakt zorganizowania w roku 1996 na Jasnej Górze, we współpracy z Papieską Międzynarodową Akademią Maryjną, międzynarodowego kongresu mariologicznego poświęconego kultowi maryjnemu w XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem relacji Duch Święty – Maryja⁷¹. Oprócz aspektu ściśle mariologicznego kongres był okazją dania świadectwa o polskiej maryjności wobec gości z całego świata oraz ukazania w praktyce związku kultu maryjnego z historią naszej ojczyzny i życiem narodu.

Pięknym świadectwem polskiej mariologii wobec świata stała się też przytoczona już wcześniej publikacja Polskiego Towarzystwa Mariologicznego pod tytułem *La Vergine Maria nel magistero di Giovanni Paolo II*, wydana przez Papieską Akademię Maryjną jako 11 tom serii wydawniczej „PAMI Studi”⁷².

4. Wyzwania stojące przed mariologiczną służbą narodowi polskiemu

Mimo wielkiego zaangażowania polskich mariologów w dzieło służby polskiemu narodowi na przestrzeni ostatnich lat, wiele wyzwań i zadań pozostaje nadal do zrealizowania. Przede wszystkim należy kontynuować wytrwale pracę mariologiczną w strukturach i gremiach już istniejących, dbając o wysoki poziom ich działalności. Polska mariologia musi być też otwarta na działanie Ducha Świętego, który nieustannie inspiruje i tworzy nowe dzieła, aby Królestwo Boże docierało do jak największej ilości osób. To samo dotyczy działań i inicjatyw mariologicznych i maryjnych w Polsce.

W oparciu o obserwację aktualnej sytuacji Kościoła w Polsce i polskiej mariologii ośmielę się wskazać i zasugerować zadania, wobec których stajemy.

Po pierwsze, widać wyraźną potrzebę dotarcia z kultem maryjnym i mariologią do młodego pokolenia, aby Polska droga maryjna była kontynuowana w następnych pokoleniach. Wymaga to dotarcia do mentalności ludzi młodych i przedstawiania im roli Maryi w życiu chrześcijańskim językiem przez nich zrozumiałym.

Pytaniami otwartymi pozostają w związku z tym zagadnienia:

– Jak nie stracić młodzieży i wychować ją w duchu maryjnym?

⁷¹ Por. *De culto mariano saeculo XX. Maria, Mater Domini, in mysterio salutis quod ab orientis et occidentis ecclesiis in Spiritu Sancto Hodie celebratur. Acta Congressus Mariologici-Mariani Internationalis in Sanctuario Mariano Częstochoviensi anno 1996 celebrati*, vol. V, Pontificia Academia Mariana Internationalis, Città del Vaticano 2000.

⁷² Por. przyp. nr 20.

– Jak ukazać młodzieży znaczenie oddania się Matce Bożej i wartość kultu maryjnego?

Niewątpliwie widać w związku z tym potrzebę większej obecności mariologii i katolickiej nauki o Matce Bożej w mediach elektronicznych i społecznościowych. Już dziś trzeba też myśleć o odmłodzeniu składu Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, aby nie groziło nam wymarcie, jak to jest w przypadku niektórych Towarzystw Mariologicznych z Zachodniej Europy.

Z pewnością potrzebna jest dalsza aktywna obecność polskich mariologów na forach międzynarodowych, poczynając od twórczej obecności na międzynarodowych kongresach mariologicznych PAMI, także z prezentacjami w innych sekcjach językowych.

Od strony treściowej wydaje się, że tematami, które potrzebują dalszego pogłębienia, pozostają:

- pogłębianie rozumienia zawierzenia i oddania się Matce Bożej,
- pogłębienie pobożności ludowej w duchu wskazań ostatnich papieży,
- podkreślanie roli Maryi w życiu rodzin,
- wykorzystanie setnej rocznicy cudu nad Wisłą (2020) zarówno do pogłębionych studiów historycznych, jaki i do podkreślenia obecnej roli Maryi w życiu narodu polskiego.

*

W niniejszym przedłożeniu, wychodząc od próby zdefiniowania tego, na czym polega prawdziwa służba narodowi polskiemu, zostało wskazane, jak tę służbę wypełniają mariologowie i czciciele Matki Bożej. Po wskazaniu głównych środowisk i form tworzenia polskiej mariologii zostały także ukazane konkretne drogi, na których ta służba jest realizowana. Polega ona przede wszystkim na uznawaniu prymatu Pana Boga i głoszeniu na wzór Maryi jego chwały. Ważna jest pamięć i przypominanie sobie wielkich dzieł, jakich w historii dokonał dla naszego narodu Pan Bóg przez wstawiennictwo naszej Matki i Królowej. Dziś ta mariologiczna służba narodowi ma polegać przede wszystkim na przekładaniu wiedzy mariologicznej na praktykę chrześcijańskiego życia. Ma temu służyć duszpasterstwo, formacja, pogłębianie rozumienia zawierzenia Maryi i wzrastanie w życiu chrześcijańskim na wzór Maryi i za Jej wstawiennictwem. Naród polski ma nieść ten skarb pobożności maryjnej i miłości do Matki Bożej innym narodom, świadcząc o cudach, których Pan Bóg nadal dokonuje w naszej historii poprzez naszą Jasnogórską Panią i Królową Polski.